

Zpoždovací činnost jezdeckva.

Jezdecký sbor generála Marwitz e v bitvě na Marně v r. 1914.

I.

Ú v o d.

Vyšší jednotka jezdeckva, vybavená četnými samočinnými zbraněmi, cyklistickými oddíly a kulomety na autech, má velmi významnou roli v moderní válce. V poslední válce viděli jsme, že jezdeckva zastarale organisovaného nebylo lze užítí, neboť okolnosti vnutily této zbrani nové úkoly. Podle posledních zkušeností organisovanou jezdeckou vyšší jednotku je však třeba pokládati opět za nutnou část moderní armády. Dnešním vyšším jezdeckým jednotkám zůstala stará rychlost pohybu, nová organisace dala jim však mocné palebné prostředky a umožňuje jejich boj tak, že bývá často velmi výhodné zesílení je pěchotou s rychlými dopravními prostředky a v přímém poměru s pěchotou také pohyblivým dělostřelectvem. Mimo úkoly při ostraze a krytu hranic, v předvojích armád, při ochraně jejich boků a p., užijeme vyšší jezdecké jednotky — (dáme-li jí prostředky odpovídající svěřenému úkolu) — také velmi účinně za ústupového manévru v t. ř. zpoždovací činnosti, která je z nejdůležitějších úloh moderního jezdeckva. Zde slučuje vyšší jezdecká jednotka všechny své vlastnosti: pohyblivost, schopnost manévru, odolnost a mocnost. A tento důležitý úkol vyšší jezdecké jednotky jsem si předsevzal zde studovati. K tomu vyvolil jsem si historický příklad z bitvy na Marně v r. 1914, kde německý jezdecký sbor generála Marwitz e provedl velmi poučný zpoždovací manévr proti anglické armádě. Tento příklad byl zvolen také proto, že se dobře hodí mezi studie o operacích na Marně v r. 1914, uveřejněných ve VR, ročník V., č. 11. a ročník VI., čís. 5.

*

Jest již známo, že při postupu německých armád k Paříži neposlušností a bezhlavou ambicí velitele I. německé armády, generála Klucka, dostali se Němci do dobrodružné situace, ze které obratně těžil generál Galliéni, velitel pařížských armád, jenž bedlivě sledoval zprávy o nepříteli, aby jich mohl využít ve vhodný okamžik.¹⁾ Galliéni šťastně vycítil slabost bočného voje I. německé armády a vynaložil veškeré své úsilí, aby vyvolal u hlavního velitele operujících vojsk a velitele anglické armády rozkaz pro společný útok VI. armády s armádou anglickou. Současně obrací se hlavní velitel na maršála Frenche a na velitele V. francouzské armády. Prvního upozorňuje na nutnost operací anglické armády mezi řekou Marnou a Seinou, s levým křídlem na Marně proti pravému křídlu Němců postupujících podél Grand Morin; druhého žádá, aby mu oznámil, je-li hotov působiti ihned společně s VI. armádou a s Angličany proti pravému křídlu německému. Toto úzké spojení velitelů spojeneckých vojsk, kteří se snaží uvésti vždy v soulad své záměry a nenařizují nic, co by nebylo proveditelné, jest důležitým prvkem úspěchu. V hlavním stanu německém a ve štábu I. německé armády lze shledati jen pravý opak této nezbytné spolupráce.

Po této úplné shodě nařizuje hlavní velitel francouzských vojsk dne 4. září v 22 hodin protiofensivu (viz příloha 1, operační rozkaz čís. 6).

Průběh bojů na řece Ourcq ze dne 5. září a jejich příčiny již známe.²⁾

Generál Joffre naznačil povšechný úkol anglické armády všeobecným operačním rozkazem čís. 6. ze dne 4. září 1914.³⁾

Anglická armáda, již velel maršál French, měla 3 armádní sbory:

1. sbor: generál-poručík Sir Douglas Haig (1. a 2. divise);
2. sbor: generál Sir Horace Smith Dorrien (3. a 5. divise);
3. sbor: generál Pultenoy. (Sbor tento byl sestaven před krátkou dobou a skládal se až do příchodu 6. divise, která byla dosud v Anglii a měla odejeti do Francie, z těchto prvků: 4. pěší divise, 19. pěší brigáda, několik jezdeckých prvků a jedna jezdecká divise, čítající 5 brigád po 3 plucích; sboru tomuto velel generál-major Allenby.)

Podobně jako VI. armáda, tak i armáda anglická potřebovala co nejnutněji si odpočinouti a znovu se uvésti do pořádku.

To vysvětluje, proč v noci ze 4. na 5. ustoupila anglická vojska na linii, sahající od Villiers sur Morin na severu až k Fontenay na jihu, jsouc orientována čelem k východu. Hlavní stan byl v Melunu.

Maršál French se obával mezery, která byla mezi jeho pravým bokem a levým bokem generála Franchet d'Esprey (V. francouzská armáda), třebaže jezdeckto Allenbyho bylo u Carnetinu v boku V. armády. Z tohoto důvodu a také proto, že se Němcům podařilo 4. září v noci zatlačiti poněkud Haiga, vydal maršál French rozkaz anglickým vojskům, aby ustoupila několik mil dále na jih. Okolnost tato usnadnila pohyb vojsk a zásob potravin a materiálu, které právě počaly rychle přibývat.

Jak vidíme, armáda anglická ustupuje v okamžiku, kdy generál Maunoury začíná svou armádou útočiti. Nedostatečná organisace u vrchního velitelství německého pocítovala se stále více a více,

¹⁾ Viz Voj. Rozhledy roč. V., čís. 11, str. 575.

²⁾ Viz Voj. rozhledy roč. VI., čís. 5, str. 240.

³⁾ Viz přílohu čís. 1.

a německý hlavní stan nepoznal, že situace na levém francouzsko-anglickém křídle nebyla v prvních dnech září nejlepší. Generál Galliéni vystupuje sice co velitel armádní skupiny vzhledem k VI. francouzské a anglické armádě, leč nad poslední armádou nemá žádné moci. Může s ní jen udržovati styk a promlouvat o možnostech a podmínkách jejího zasáhnutí.

Generál Galliéni, jenž navštívil dopoledne generála Maunouryho v jeho S. V., byl zpraven o pohybu dvou divisí 2. německého sboru; snaží se také všemožně dosáhnouti jednotných operací s anglickou armádou a telegrafuje maršálovi Frenchovi, aby anglická armáda podnikla ihned energickou ofensivu, takto se účastnila na pohybu VI. armády a svedla nepřítele k přesunu nových vojsk, která se pohybovala k jihu (viz přílohu 2).

Hlavní podmínkou vedení celých mas v moderní válce jest však vždy: organisované velitelství, jediný velitel, aby operace sledující též cíl byly prováděny v náležitém souladu.

II.

Anglická armáda zahajuje znovu ofensivu.

Podle tohoto telegramu (příl. 2) vyrazí Angličané dne 6. září k útoku ze všeobecné linie Villiers sur Morin—Fontenay, aby dosáhli řeky Grand Morinu. Tímto pohybem donutila však anglická armáda pařížské armády, aby kryly jednou divisí její levý bok. Úloha tato byla svěřena 8. divisi, která měla spolupůsobiti s Angličany na pravém břehu Grand Morinu. VI. armádě, která byla nucena vyslati 8. divisi na jih Marny, aby udržovala spojení s anglickou armádou a kryla její levý bok, byly tím způsobeny značné obtíže.

Maršál French nevěděl však v tomto okamžiku, že nepřítel počal ustupovati a neznal také rozdělení jeho armádních sborů a divisí.

Podle průzkumu jezdeckého a leteckého, jakož i podle zpráv, které dostal, French se domníval, že hlavní část I. armády Kluckovy byla jižně Grand Morinu a že západní křídlo překročilo Marnu v okolí Meaux a Trilportu, při čemž severně řeky Marny a západně od Ourcqy zůstala jen jedna nebo dvě divise. Mimoto zadní voje I. a II. anglického sboru nebyly v minulých dnech ústupu upoutány nepřítelem, neboť podle nočních hlášení došlo jen k několika srážkám předních stráží. Anglický velitel tudíž předpokládal, že nepřítel se musil zmocniti terénu jižně Grand Morinu. Předcházejícího večera bylo také hlášeno nepřátelské jezdecktvo.

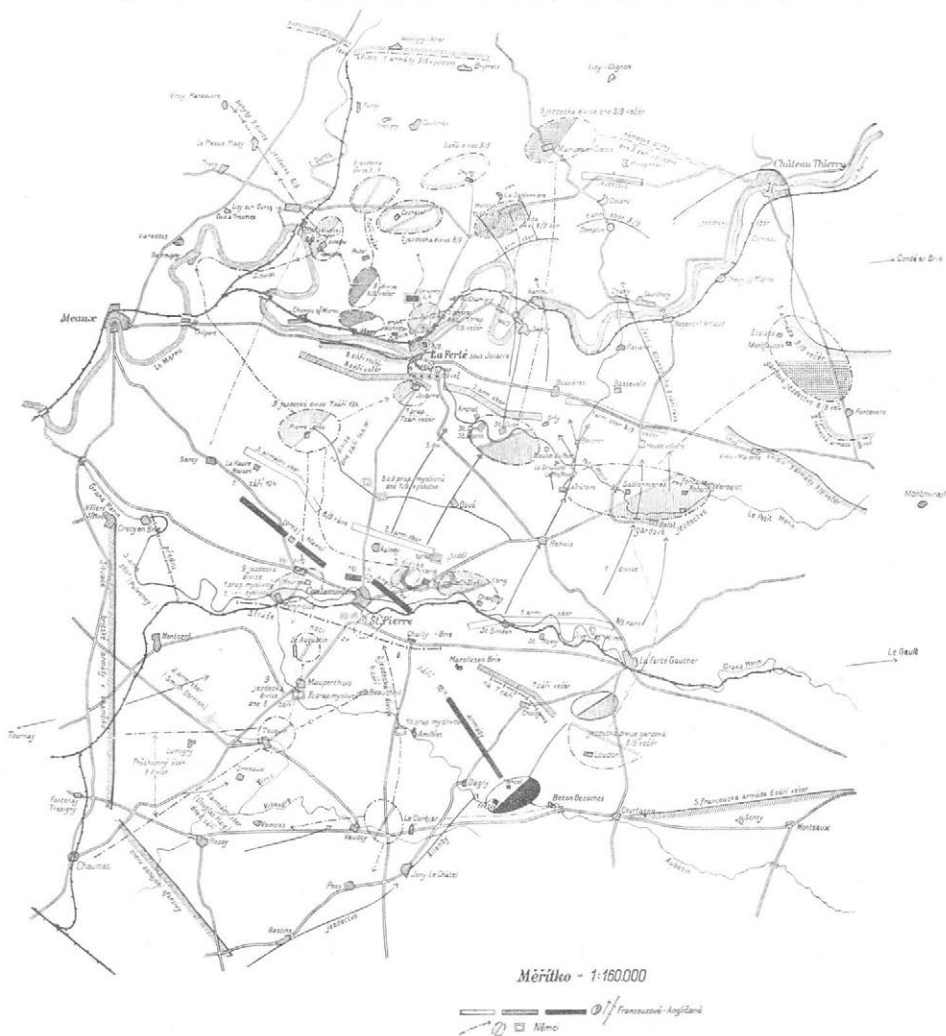
Disposice, na kterých se usneslo anglické velitelství, zdály se býti velice slibné; nicméně nepustilo se zřetele situaci, která vyžadovala opatrnosti a bdělosti. Vše záviselo na přesnosti pohybů, dokonalé a vzájemné podpoře všech vojsk, jakož i na houževnatosti a vytrvalosti útoku.

Maršál French žil tedy ještě pod dojmem zpráv, které byly pravdivými 4. září večer, ne však 5. večer. Tohoto dne I. německá armáda dostala rozkaz zastaviti svůj pohyb k jihu⁴⁾ a přesunouti II. a IV. sbor k severu, kdežto na Grand Morinu měla zanechat jen slabé zadní voje. II. německý jezdecký sbor měl se pak přesunouti kupředu do prostoru Lumigny—Rozoy.

Na tento sbor narazil v 7 h 30 u Rozoy I. sbor (Douglas Haig). Maršál French přibyl do této krajiny v 9 h 30 a měl dojem, že jde o ne-

⁴⁾ Viz Voj. rozhledy roč. V., čís. 11, str. 588.

Zpoždovací činnost jezdeckého arm. sboru Marwitzova od 6. do 9. září 1914.

přátelské čelní hlídky předvojů, podporované jezdectvem. Ve skutečnosti byly to však zadní voje, které podle německého způsobu útočily, aby zakryly ústup hlavních sil.

Tento přelud nemohl však trvat dlouho. Třebaže nepřátelské dělostřelectvo vstoupilo v činnost od prvního okamžiku, přece podrobné pozorování a neustálé zprávy ukazovaly, že útok není veden dosti důrazně. (Německé útoky ustaly kolem 10. hodiny.) Později, kdy 1. divise byla posunuta k Vaudoy a 2. k Ormeaux, aby zatlačily nepřítele, bylo zjištěno, že nepřítel pod ochranou zadních vojů provádí všeobecný ústup. Dojem u II. anglického sboru, který byl vlevo od I., byl týž. Maršál French vydal proto rozkaz, zatlačovati nepřítele co nejvíce a učiniti vše možné, aby před nocí bylo dosaženo Grand Morinu.

Tohoto cíle nebylo dosaženo, třebaže anglická armáda na některých místech své fronty postoupila značně kupředu.

V noci z 6. na 7. září dosáhla svými předvoji linie: Villiers sur Morin, Grécy en Brie (III. sbor, který byl vlastně v záloze vojsk útočících čelem k východu a severovýchodu), Coulommiers (II. sbor), kteréžto místo bylo opuštěno Němci tak náhle, že rukojmí, kteří měli býti zastřeleni, byli zachráněni, Choisy en Brie (I. sbor). Jezdectvo, operující na pravém křídle, zatlačilo nepřítele z Gastinsu sev. Nangis až na sever od Dagny. V. franc. armáda dosáhla svým levým křídlem všeobecné linie Courtaçon-Esternay.

Jezdecký sbor Marwitzův dne 6. září.

Proti středu a pravému křídlu anglické armády zasáhl sbor Marwitzův, zeslabený o 4. jezdeckou divisi, která byla ponechána západně Ourequ, a IV. záložní sbor. Jejich úkolem bylo zakrýti ústup levého sboru I. armády.

Generál Marwitz učinil ráno tato opatření: 9. divise postoupila z Beauthéilu k Touquinu; 2. divise s jedním cyklistickým praporem z Belon Bazoche k rozcestí západně Le Corbier. Ostatní prapory, jsoucí k dispozici sboru, zůstaly v okolí Coulommiers, aby udržely přechody přes Grand Morin. 9. divise prováděla průzkum směrem na Tournay a Chaumes en Brie, 2. divise ve Vaudoy prováděla průzkum k jihu. Jeden myslivecký prapor přesunut k údolí Aubetin u Mauperruis a Amilliss.

Všimněme si podrobností této soustavy:

1. jádra divisí byla na Yères a jejím přítoku Visandre;
2. vzadu na Aubetin byl na ústupové linii každé divise oddíl pěchoty, který střežil přechody;
3. ještě dále vzadu přechod přes Morin u Coulommiersu byl silně obsazen.

Při svém postupu na vyznačené cíle narazily jezdecké divise na čelní prvky armády anglické. 9. divise útočila na Touquin, 2. na Rozoy, kdež došlo k bojům. Jádro divise, jsouc podporováno jízdním dělostřelectvem, které zaujalo posice severně Voinsles, útočilo na Rozoy. Napravo bylo kryto proti anglickému jezdectvu jednou brigádou, která útočila z Corbier na Pecy a Jony le Châtel.

Generál Marwitz přinutil tak nepřítele k rozvinutí, leč sám cítil, že bude předmětem prudkých protiútoků. Proto v poledne vydal rozkaz k zastavení útoku; ve 14 hodin nařídil přerušení boje. 9. divise

měla ustoupiti k Mauperthuis, 2. k Amilliss. Díky podpoře se severního břehu Aubetinu ústup divisi byl proveden bez obtíží. 9. divise dosáhla večer St. Augustin, 2. divise St. Pierre jižně od Coulommiers.

III.

Rozkazy maršála Frenche pro den 7. září.

Když pohyb kupředu dne 6. září večer se zastavil, vrátil se maršál French do Melunu, aby přijal hlášení a orientoval se o všeobecné situaci spojeneckých vojsk. Poté mu bylo úplně jasno, že nepřítel vzdal se ofensivy a že počal s ústupem k Marň. French zaslal generálovi Joffrovi telegram, v němž mu podal zprávu o činnosti anglické armády za dne, a označil mu linii, které Angličané dosáhli; současně žádal od něho pokyny pro 7. září.

Odpověď generála Joffra byla doručena do anglického stanu pozdě v noci. Joffre oznámil společný postup V. armády, který byl velmi ulehčen tlakem armády anglické do boku nepřítelova, a žádal, aby anglická armáda příštího dne pokračovala ve svém pohybu směrem k severu. V noci ze 6. na 7. září bylo třeba prostudovati situaci velice pozorně. Původní Joffrův plán předpokládal neustálý postup německých vojsk k jihu a k jihovýchodu, který měl vyvrcholiti v útoku proti V. a IX. francouzské armádě. Podle pokynů, které dal Joffre 4. září, měli Angličané postupovati k východu a útočiti do boku nepřítelova.

Proto vydal maršál French pro 6. září rozkazy, podle nichž I. armádní sbor za velení Haiga manévroval téměř úplně proti východu. Oddíly, se kterými měl tohoto dne bojovati, byly pokládány za nepřátelský bočný voj, který měl chrániti útok proti V. armádě.

French trávil část dne u I. sboru, leč teprve v poledne napadla ho myšlenka možného německého ústupu. Toto přesvědčení totiž, že Němci skutečně ustupují, jen vzrostlo, když byl navštívil II. a III. sbor.

Po návratu do Melunu dne 6. září pozdě večer letecký průzkum, zpravodajské hlášení, jakož i osobní dojmy maršála vyloučily jakékoliv pochyby: byl jist, že německý ústup trvá již několik hodin.

Bylo proto nutno, aby anglická armáda zahájila neprodleně postup a vešla v těsný dotyk s nepřítelem.

Proto nařídil French pohyb na Grand Morin; přechody přes tento potok měly býti obsazeny co možno nejrychleji dne 7. září.

Toto rozhodnutí ukládala mu Joffrova žádost postupovati směrem severním.

Zdá se, že maršál French se zhostil všeho váhání, jež jsou vyjádřena v jeho vlastních slovech: „Moje přání, vypořádati se co nejrychleji s nepřítelem, bylo brzděno okolností, že obě francouzské armády, které byly na mých bocích, měly co dělati s nepřítelem početnějším.“

Bylo nutno udržovati na mém pravém boku co nejužší spojení s Franchetem d'Esperey a zaříditi pohyb III. sboru na levém křídle tak, aby mohl podporovati co nejvíce pravé křídlo IV. armády.“⁵⁾

Zdá se, že maršál French dobře si uvědomil, že nejlepším způsobem, kterým tyto obě armády mohl podporovati, byl urychlený postup kupředu a zatlačení nepřátelského jezdeckta, které bylo proti

⁵⁾ Paměti maršála Frenche, London, 1922.

němu. Neměl co činiti než s jezdectvem, které bylo sice velmi schopné manévru, jelikož však měl oba boky zajištěny V. a VI. francouzskou armádou, nemusil se obávat ničeho vážného.

Opatření jezdeckého sboru generála Marwitze pro 7. září.

Aby byla zaplněna mezera, která povstala odchodem III. a IX. armádního sboru, bylo nařízeno II. jezdeckému sboru, aby se postavil v cestu každému postupu nepřítelovu mezi Meaux a La Ferté Gaucher. Posice minulého večera byly podrženy. Trény byly posunuty kupředu a divise byly v hotovosti.

Kdyby nepřítel útočil, 9. divise s 10. mysliveckým a cyklistickým praporem měla ustoupiti na výšiny severně údolí Grand Morinu, a to k Pommeuse a Mouroux, 2. divise se 4. mysliveckým praporem se měla přesunouti na severní břeh k Boissy le Châtel a Chauffry.

3. a 9. myslivecký prapor měl hájiti výšiny jižně od Coulommiers, zatím co obě divise by ustupovaly; poté měly obsaditi výšiny severně od Coulommiersu.

Kdyby nedošlo k útoku, vyznačené posice na severním břehu měly být obsazeny v 5 hodin ráno a připraveny k urputné obraně.

Velitel armády upozornil na důležitost uzavření mezery mezi I. a II. armádou, jejíž pravé křídlo bylo u Gaultu, a to 1. jezdeckým sborem v krajině Leudon.

Operace dne 7. září.

9. jezdecká divise byla napadena v noci u St. Augustinu kolem půlnoci, ustoupila proto s 10. mysliveckým praporem směrem k Giremontiers severozápadně od Coulommiers. Ráno útočil na ni nepřítel postupující proti Voisins. III. anglický sbor vyrazil z Grécy. Na rozkaz generála Marwitze ustoupila divise na Pierre Levée, kamž došla v poledne. Myslivecké prapory 3. a 9. ustoupily samy na křižovátku silnic Coulommiers—Jouarre a Pierre Levée—Doué.

2. jezdecká divise se 4. mysliveckým praporem dosáhla ve 2 hod. 30 min. posic, které jí byly určeny na severním břehu Grand Morinu u Boissy le Châtel, a byla připravena ke zničení mostů.

Její složení bylo toto:

jedna jezdecká brigáda na výšinách západně od Boissy;

druhá východně;

4. myslivecký prapor a dělostřelctvo severně od této obce;

jedna brigáda v záloze;

jedna eskadrona s jednou baterií byla severně Coulommiersu co styčný bočný voj.

Kolem 10 hodin jádro anglické armády dosáhlo linie: Maisoncelle (III. sbor) — Coulommiers (II. sbor) — Dagny (I. sbor); vpravo bylo kryto jezdeckou divisí, která se u Fretoy a Moncel srazila s prvky gardové jezdecké divise.

Ve 12 h. 15 min. odpoledne generál Marwitz dostal od velitele I. armády tento radiotelegram:

„Naše levé křídlo ve Varredes severně od Meaux vystaveno silné nepřátelské dělostřelecké palbě, vycházející od Meaux. Je žádoucí, aby jezdectvo zasáhlo co nejrychleji do boku nepříteli, a to ve směru od Trilportu.“

9. jezdecká divise byla proto celá odeslána k Trilportu. Než tato vyšší jednotka nemohla přejít na severní břeh Marny, neboť jí v tom bránilo těžké nepřátelské dělostřelectvo. Ježto údolí bylo dosti široké, její střelba z jižního břehu nemohla býti účinnou; pokusila se přejít u Germigny, konečně však se zastavila severovýchodně od Lízy. 4. jezdecká divise byla již na severním křídle armády, zůstala tedy proti anglické armádě jediné 2. jezdecká divise, která vzala na sebe také zpoždovací úkol 9. divise. Operovala celý den mezi Grand Morinem a Marnou, na kteroužto řeku ustoupila teprve večer.

Všimněme si krátce této operace.

V 11 hod. 30 min. dopoledne divise ze své posice zpozorovala, že nepřátelské jezdecktvo s dělostřelectvem se blíží k Chailly en Brie. Brzy potom nepřítel zahájil palbu proti divisi, která odpovídala svým jízdním dělostřeleckým oddílem. Pěší nepřátelské oddíly přešly na severní břeh Grand Morinu a dosáhly Voisinsu. 9. jezdecká divise tam však již nebyla. Proto 2. divise byla přesunuta v tuto stranu, leč ve 14 hod. 30 min., na rozkaz velitele jezdeckého sboru, ustoupila k Pierre Levée, kde postup anglický byl příliš hrozivý. Svým dělostřelectvem zastavila divise anglickou pěchotu, přicházející z Grècy a postupující proti Haute Maison. Za soumraku divise přerušila boj. Jedna brigáda této divise, zesílená 3., 4., 9. a 10. mysliveckým praporem, jízdním dělostřeleckým oddílem a kulometnou skupinou, obsadila výšiny jižně La Ferté sous Jouarre. Zbytek divise přešel Marnu a usadil se ve Favières.

5. jezdecká divise od I. jezdeckého sboru (von Richthofen) byla v St. Cyr sur Morin a měla za úkol krýti jižně Montmirailu mezeru, která povstala odchodem III. a IX. armádního sboru, jakož i pravé křídlo II. armády.

Anglická armáda dosáhla na konci dne jen linie: III. sbor Maisonnelle—Giremontiers, II. sbor krajiny severně a východně od Coulommiers, I. sbor krajiny severozápadně od Choisy en Brie. Jezdecká divise byla východně od této osady, a to jižně od Grand Morinu.

Maršál French neměl pochyby o rozhodnutí, které měl učiniti pro další postup. Sám udává své úvahy.⁶⁾

IV.

Rozhodnutí maršála Frencha pro 8. září.

Maršál French praví:

„Problém, který jsem měl rozřešiti v noci z 7. na 8. září, možno vyjádřiti takto:

Věděl jsem, že V. armáda narazila na vážný odpor a že má před sebou ještě značné nepřátelské síly. VI. armáda byla v tuhých bojích západně od Ourcq téměř s celou I. německou armádou. Soudil jsem z toho, že nepřátelské síly, které brání našemu vlastnímu postupu, se skládaly výhradně z jezdecktva, podporovaného mocným dělostřelectvem a pěšími oddíly.

Za cesty Německem v roce 1911 viděl jsem často manévrovati německé jezdecktvo a podle této zkušenosti mohl jsem správně odhadnouti cenu vojsk, která byla proti mně.

⁶⁾ Paměti maršála Frencha.

Německé jezdeckto bylo po dlouhá leta cvičeno v boji zadních vojů, tedy v boji, který právě svádělo. Užívalo, a to velmi účinně, značného počtu kulometů. Každé jezdecké brigádě byl přidělen jeden pluk pěších myslivců¹⁾, složený z vybraných střelců, kteří výborně stříleli a dovedli využití terénu. Vojska tato byla zvláště schopna pro hájení řek a posice zadržovací.

Nepochyboval jsem o tom, že přechod přes Grand a Petit Morin bylo možno provésti poměrně snadno, leč bylo k tomu třeba dobrých vojsk. V daném okamžiku bylo však hlavní otázkou, jakým způsobem možno co nejúčinněji podporovati VI. armádu, jsoucí v tak těžkém postavení; vpravo byl udržován těsný styk s V. armádou.

Bylo také jisto, že přechody přes Marnu před mým levým křídlem mezi Changis a La Ferté sous Jouarre byly by hájeny velice urputně a že náš postup v tomto směru neobešel by se bez značných obtíží.

Značné množství těžkého německého dělostřelectva bylo hlášeno v ohbí této řeky v okolí Varedes.

Když jsem byl uvážil dvojí možnost, která se mi naskytala, a to buď podporovati přímo Maunouryho, anebo zesílit své levé křídlo, abych zde docílil co nejrychleji přechodu, rozhodl jsem se překročiti Grand Morin, Petit Morin a Marnu, což podle mého názoru byl nejlepší způsob, kterým jsem mohl přispěti na pomoc VI. armádě.

V místě, kde jsem chtěl přejíti z levého břehu na pravý břeh Marny, směřuje údolí řeky hrubě k severovýchodu. Po přechodu řeky byla by tudíž fronta anglické armády obrácena k severozápadu, tedy téměř přímo na ústupovou linii I. německé armády, která byla za řekou Ourcq v úzkém dotyku s armádou Maunouryho. Každé jiné řešení bylo by přivodilo jednak značné zpoždění, jednak oslabení mé fronty. Ode mne však bylo žádáno rozhodnutí rychlé, vzhledem ke kritické situaci levého křídla.

Nesměl jsem také ztratiti s očí nezbytnost uchovati těsný styk vpravo s V. armádou d'Espereya. Vydal jsem proto rozkaz k všeobecnému útoku na Petit Morin 8. září časně ráno."

Armáda anglická ve skutečnosti byla dne 8. září ráno takto rozčleněna:

III. sbor: okolí Haute Maison,

II. sbor: kolem Aulnoy, severně od Coulommiers,

I. sbor: od Chailly k Jouy sur Morin, po obou březích Grand Morin mezi Coulommiers a La Ferté Gaucher.

Sbor Marwitzův pověřen hájením Marny.

Proti anglické armádě byl sbor gen. Marwitze, který dostal za úkol hájiti Marnu. Byl zde úplně sám, ježto všechny ostatní vyšší jednotky I. armády byly buď na Ourcq, anebo pochodovaly v tomto směru, aby se účastnily bitvy. Bylo tudíž třeba, aby fronta Marny a Petit Morinu od Meaux až k Villeneuve byla hájena jen armádním jezdecktvem. Viděli jsme již opatření 2. divise. Oddíl, který byl u Jouarre, zůstal na místě, zbytek divise pak se usadil po obou stranách Ussy.

¹⁾ Ve skutečnosti v celku bylo 5 mysliveckých praporů, a to jediné u II. jezdeckého sboru.

Teprve v 17 hodin byla dána opět k dispozici Marwitzovi 9. divise, která byla odeslána ráno z Tancrou k Plessis Placy, později k Vincy Manoeuvre, aby podle potřeby zastavila proniknutí VI. armády ve středu I. německé armády. Divise tato byla dirigována do Ussy. Vzhledem k hrozivému postupu armády anglické byl jezdecký sbor zesílen brigádou Krávelovou, která byla utvořena z prvků IX. sboru. Generál Marwitz dal jí k dispozici v Bonnes 2 oddíly polního dělostřelectva a určil jí za úkol hájiti tok Marny od Ferté sous Jouarre až k Nogent l'Artaud. 9. divise však mohla dojít do večera jen do Monteruil aux Lions. Jezdeckému sboru byl také přidán oddíl 3. divise, který byl v Mery sur Marne. Toto rozčlenění bylo prodlouženo a zabezpečeno I. jezdeckým sborem, který obsadil tok Petit Morin, na linii: St. Cyr—Orly—Trétoire—Verdelot a kryl tak právě křídlo II. armády, která již 7. září ustoupila od Montmirailu k Fontenelle.

S těmito prvky měla co dělati anglická armáda.

Postup Angličanů od Grand- na Petit Morin.

1. sbor vpravo postupoval ve dvou proudech:

1. divise vpravo z Jouy sur Morin k Basseville;

2. divise vlevo ze St. Siméon—Rebais k la Trétoire.

Nepřítel kladl první odpor při přechodu Petit Morinu. 2. divise byla nucena podporovati svůj předvoj (1. brigáda s 1 oddílem) druhou brigádou, těžkým dělostřelectvem a postupem divisního jezdeckta proti proudu, aby se mohla zmocniti Trétoire.

Vpravo postup 1. divise byl usnadněn jednou divisi 2. francouzského jezdeckého sboru, která operovala vpředu a napravo. Postup 1. divise byl na svém pravém boku chráněn jezdecktem Allenbyho. Divise mohla tak zatlačiti kolem 9 hod. 45 min. ráno jeden prapor do Bellot.

Nicméně však nepřítel zasáhl svým dělostřelectvem a pěšími oddíly, zanechanými na břehu.

Jedna baterie střílela na Bellot z Fontaine Robert a bylo proto třeba ji umlčeti. V 10 hod. 40 min. vyrazila pěchota kupředu a zmocnila se přechodu kolem 11 hod. Předvoj na druhém břehu narazil na oddíl myslivců, s nimiž navázal tuhý boj, v němž myslivci ztratili asi 100 mužů. Poté bylo pokračováno v pochodu na Houdevilliers s brigádami vedle sebe, po obou stranách údolí.

Nalevo předvoj divise překročil La Trétoire a byl napaden nepřátelskou dělostřeleckou palbou. Mimoto přechody přes Petit Morin byly v účinné palbě kulometů. Bylo nutno rozvinouti celý předvoj, postaviti do posíky kanony i houfnice. Prapor následující brigády musil pak zasáhnouti po proudu směrem na Moulin Neuf a Le Gravier. Teprve kolem 13 hod. 30 min. bylo vše dobyt, při čemž bylo zajato asi 30 mužů a ukořistěny 2 kulometry. Započato ihned s využitím úspěchu, a to jednak čelně severně od kostela v Boitron, aby tak byl zabezpečen přechod, jednak bočně ve dvou směrech: jedna část postupovala na Moulin du Pont—Orly, aby byl ulehčen přechod 3. divise (II. sbor), druhá na Bussièrès se snahou přerušiti nepříteli ústupovou linii na Ferté sous Jouarre. K večeru I. sbor mohl však dosáhnouti svými předsunutými prvky toliko silnice z Viels Maisons do La Ferté sous Jouarre. Nemožno popírati, že činnost německého jezdeckta byla zde účinná.

II. armádní sbor (stan v Doué) vynutil si přechod a překročil Petit Morin mezi Jouarre—St. Cyr a Archet (5. divise) a severně Orly (3. divise).

III. sbor vlevo postupoval na celé své frontě ve spojení s 8. francouzskou divisí. Maršál French upozornil generála Pulteneya, že je nutné, posunouti kupředu všechny volné jednotky k podpoře VI. armády.

V 10 hodin ráno oddíl 2. německé divise v Jouarre ustoupil k Favières severně Marny. V poledne jezdecký sbor Marwitzův měl před III. sborem obsazený tyto posice: cyklistický prapor v Mary jižně Lizy kryl pravé křídlo 2. divise na linii Morintru—Chamigny. Jeden myslivecký prapor v La Ferté, druhý ve Favières, zbývající 2 v záloze dále na severu. Jízdní dělostřelecký oddíl v Morintru. Průzkum prováděn byl z Mary až k Sancy. 9. divise dorazila večer do Ussy a Rutel. II. sbor udržoval spojení s 1. jezdeckým sborem v St. Cyru, kdež byla 6. jezdecká divise. Tato ustoupila směrem k Marigny. Spojení s II. armádou udržovala jezdecká gardová divise v krajině Essises—Montfaucon—Fontenelle.

Čelo III. armádního sboru a sboru anglického bylo na linii Signy—Signets—Jouarre, čelem k La Ferté.

Úvahy.

Jak bylo možno, že anglická armáda, složená z důstojníků a mužstva plného síly, statnosti a energie, potřebovala k projití 20 km více než 2 dny, zvláště když šlo 6. září o postup proti nejslabšímu nepříteli?

V této věci možno se přikloniti k důvodům generála Bonala a říci s ním:

Příčinou pomalého postupu anglické armády bylo:

1. nezkušenost Angličanů, jakož i nedostatek jednotné doktriny a výcviku generálního štábu;

2. poslední válečné zkušenosti anglické armády byly z r. 1815;

3. sebedůvěra, jakož i důvěra ve francouzskou armádu byly otřeseny počátečními operacemi, které nebyly nijak povzbuzujícími.

V.

Postup anglické armády dne 9. září.

Dne 8. září večer vydal maršál French rozkaz k postupu dne 9. (viz přílohu čís. 3).

Podle operačního rozkazu ze dne 8. večer, zahájila anglická armáda na úsvitě dne 9. září znovu postup k Marně. Ve všech vesnicích, které nepřítel ve spěchu obsadil a pak opět vyklidil, bylo viděti jen škody a známky plenění.

Mosty u Charly sur Marne a Saulchery byly obsazeny jezdeckem gen. Allenbyho, které pak postoupilo na planinu severně od řeky, aby chránilo přechod I. sboru.

Nepřítel nebyl početný. 5. německá jezdecká divise, které byla svěřena zpoždovací činnost v této krajině, ustoupila již předešlého dne večer k Marigny. Tím vznikla široká mezera mezi brigádou Krävelovou, která byla západně v okolí Montreuil aux Lions, a jezdeckou gardovou divisí, která byla nejdříve v okolí Montfauconu a která pak ráno byla zatlačena ke Condé en Brie.

I. anglický armádní sbor, před nímž postupovalo jezdecktvo, dosáhl Domptinu a utkal se v boji s prvky brigády Krávelovy na výšinách v okolí Montgiraultu.

Kolem poledne bylo hlášeno maršálovi Frenchovi, že se zdá, že nepřítel má silně obsazenu linii Marigny en Oxois—Château Thierry. Žádal proto V. francouzskou armádu o podporu pravého křídla tím, že by 18. armádní sbor byl poslán proti Château Thierry.

Vidíme již, jaká byla situace pravého křídla II. německé armády, jejíž levé křídlo dosáhlo linie Magny—Thoult, čelem k jihozápadu. Levé křídlo I. armády bylo u přechodu v Tresmes (Gué à Tresmes). Mezi ním a pravým křídlem II. armády byla meze 30 km široká. V mezeře této byla jezdecká gardová divise, zatlačená ke Condé en Brie, 5. jezdecká divise, která byla v prostoru Marigny—Château Thierry, majíc proti sobě 1. anglický sbor; konečně pak sbor Marwitzův, zatlačovaný zbytkem anglické armády.

11. armádní sbor generála Smithe Dorriena zmocnil se v časných hodinách ranních Nanteuile (3. divise) a Méry (5. divise). 5. divise byla však brzy zastavena dělostřeleckou palbou od Sablonnières. Odpor vzrůstal tím více, čím dále postoupeno k západu, což konečně vyžadovala bezpečnost nepřátelského levého křídla. 5. pěší divise, jsoucí za levým křídlem v okolí Trocy, byla podřízena 11. jezdeckému sboru a přesunuta k Dhuisy.

Opatření toto umožnilo zastavení 5. anglické divise, která postupovala z Méry proti Dhuisy, aby ulehčila III. armádnímu sboru přechod přes Marnu u La Ferté sous Jouarre. Leč III. sbor nemohl pro prudkou dělostřeleckou palbu ze severního břehu Marny řeku překročiti. Ostatně mosty byly zničeny. Poněvadž pak tu byl nepřítel, nebylo ani možné pomýšletí za dne na postavení mostů pontonových. Teprve v noci podařilo se předvoji dosáhnouti jižního břehu, kdež ukořistěn značný počet pontonů, které zde Němci z nepochopitelných důvodů zanechali. Pontonů těchto bylo ihned užito, a ve 22 hodin ženijní vojsko postavilo most, po kterém předvoj přešel na druhou stranu. Jiná část přešla východně u Chamigny; 2. německá jezdecká divise spojila se brzy s 9. divisí a ustoupila na výšiny v okolí Cocherel.

V této době levé křídlo I. armády ustoupilo již na linii Montigny l'Allier—Prumetz.

II. jezdeckému sboru podařilo se jeho ústupovým manévrem vážně zadržeti armádu anglickou a uchrániti tak I. armádu od následků jejího dobrodružného postupu, který provedla proti rozkazům hlavního stanu. Nicméně jest pravdou, že, byť i I. armáda unikla následkům neposlušnosti svého velitele, přece opatření, která bylo nutno učiniti, rozvrátila úplně sestavu německých vojsk, kteréžto okolnosti využila vojska spojenecká a přinutila vrchní německé velitelství dne 10. září k vydání rozkazu k všeobecnému ústupu.

Hlavní velitelství
operujících vojsk.

Příloha 1.

Hl. štáb — 3. odděl.

M. V. dne 4. září 1914, 22 hodin.

Čj. ....

T a j n é !

Všeobecný operační rozkaz čís. 6.

1. Jest záhodno využití dobrodružné situace I. německé armády a soustřediti proti ní úsilí levého křídla spojenců. Dne 5. září budou učiněna veškerá opatření, aby se mohlo dne 6. přejíti k útoku.

2. Dne 5. večer musí býti dosaženo tohoto rozčlenění:

a) veškeré volné jednotky VI. armády severně od Meaux budou hotovy k přechodu přes Ourcq mezi Lizy s. Ourcq a May en Multien povšechným směrem Château Thierry. Volné jezdeckto, jsoucí v blízkosti, dává se k dispozici pro tuto operaci generálu Maunourymu.

b) Anglická armáda na frontě Changis—Coulommiers, čelem k východu, bude připravena k postupu povšechným směrem Montmirail.

c) V. armáda stlačí se poněkud na své levé křídlo a zaujme linii: Courtaçon—Esterney—Sézanne a bude připravena k útoku všeobecným směrem severním.

2. jezdecký sbor bude udržovati spojení mezi anglickou a V. francouzskou armádou.

d) IX. armáda bude krýti pravý bok V. armády a bude držeti jižní východy bažin v okolí St. Gond. Část svých sil přemístí na rovinu severně od Sézanne.

3. Veškeré tyto armády zahájí ofensivu dne 6. září ráno.

Generál Joffre v. r.

Armáda pařížská.
Štáb — 3. oddělení.
Čj. 718 D/3.

Příloha 2.

V Paříži dne 6. září 1941.

Telegram. (Šifrou)

Vojenský velitel města Paříže

panu maršálu Frenchovi.

VI. armáda zahájila dnes ráno ofensivu směrem východním, jak ujednáno. V 9 hodin její fronta probíhala linií: výšiny u Meaux na linii Chambry—Barcy—Gevres—Forfry—Oissey. Generál Maunoury narazil na silný odpor a myslí, že bojuje proti celému 4. záložnímu sboru. Mimoto sděluje, že dvě nepřátelské kolony, každá o jedné divisi, postupují k jihu a dosahují Marny u Varredes a Lizy v 9 hodin. Průběh zahájení operace dobrý.

Abych lépe zdůraznil naši ofensivu, přiděluji generálu Maunourymu veškeré prostředky, jež mám ještě k dispozici. Jest však na nejvýše nutné, aby ofensiva VI. armády nezůstala osamocena a aby bylo Němcům znemožněno zasaditi proti ní jednotky, jež jsou před frontou anglické armády. Proto prosím pana maršála Frenche, aby laskavě zasadil svou armádu podle pokynů generála Joffra¹⁾, aby všeobecná ofensiva, nařízená na dnešní den²⁾, byla provedena na celé frontě a aby byl mezi jednotlivými armádami úplný soulad, jenž jedině může vésti ke konečnému úspěchu.

Galliéni v. r.

¹⁾ Pozn. autorova: velitel VI. armády.

²⁾ Poznámka autorova: viz příl. 1.

Hlavní stan.

.....

Hlavní stan dne 8. září 1914, 19 h 30 min.

T a j n é.

Rozkaz pro den 9. září.

1. Nepřítel pokračuje ve svém ústupu k severu. Naše armáda utkala se dnes na Petit Morinu s jeho zadními voji s úspěchem. Přispěla tak značně k postupu francouzských armád vpravo i vlevo od nás, třebaže nepřítel kladl houževnatý odpor.

2. Armáda bude zítra ráno ve 3 hodiny pokračovati ve svém pohybu k severu. Bude útočiti na nepřátelské zadní voje všude tam, kde je potká. Jezdecká divise bude pracovati v těsném spojení s I. sborem a zajistí také spojení vpravo s V. francouzskou armádou. Generál Gough bude pracovati s 3. a 9. jezdeckou brigádou v těsném styku s II. sborem a zajistí také styk vlevo s VI. francouzskou armádou.

3. Silnice pro postup se rozdělují:

a) I. s b o r: východní silnice: Sablonnières—Houdevilliers—Nogent l'Artaud—Saulchery—východní část Charly sur Marne;

západní silnice: La Trétoire, Boitron, Pavant—západní část Charly sur Marne, Dompnin, Couprou, poslední dvě místa včetně.

b) II. s b o r: západní silnice: St. Ouen, Saacy, Méry, Montreuil (včetně) a všechny cesty mezi touto a západní silnicí I. sboru (tato mimo)

c) III. s b o r: západní silnice: La Ferté sous Jouarre, Dhuisy, západní silnice II. sboru mimo.

Zásobovací nádraží pro den 9. září.

Jezdecká divise: Chaumes.

Brigáda gen. Gough: Chaumes.

I. sbor	} Coulommiers
II. sbor	
III. sbor: Montcerf	

Etapní služby	} Chaumes
Hlavní stan	
Letectvo	

Úžkokolejné dráhy (zásobování a střelivo): Verneul. Hlášení do 9 hodin v Melun, pak v Coulemmiers.

Náčelník štábu:

A. S. M u r a y,
Lieutenant général.

Jakých map potřebuje moderně vyzbrojená armáda.

Úvahy a výzva k diskusi.*)

Mapa jest nejdůležitější pomůcka nejen pro koncepci a provedení válečných operací ve velkém, nýbrž i pro řešení všech taktických a bojových úloh na bojišti samém. Proto je třeba, aby byla armáda hojně vybavena mapami a aby tyto mapy vyhovovaly co nejlépe požadavkům, které na ně kladou velitelé všech stupňů.

Přirozeně se nedají řešiti všechny operativní a bojové úlohy podle jediné mapy určitého měřítka a určité úpravy obsahové a kartografické. Vyšší velitelé potřebují pro svá rozhodnutí a pro redakci svých rozkazů docela jiných map, než velitelé vojskových těles, oddílů, setnin anebo ještě menších bojových jednotek.

Měřítka vojenských map.

Hlavní velitel operujících armád potřebuje přehledné mapy celého bojiště anebo všech bojišť, bojuje-li se na několika frontách. Přehledné mapy bojiště neb aspoň operačního dějiště, v kterém operují, potřebují i velitelé všech vyšších jednotek strategických (armád, armádních skupin a jezdeckých divisí), často však i velitelé vyšších jednotek v taktickém smyslu slova (pěších divisí a samostatných brigád). Takové mapy se podobají mapám zeměpisných atlasů a mohou býti v měřítku 1:500.000 až 1:1.500.000.

Náš vojenský zeměpisný ústav vydává pro potřebu vyšších velitelství přehlednou mapu v měřítku 1:750.000 podle vzoru přehledné mapy Bonneho, kterou vydal bývalý vojenský zeměpisný ústav ve Vídni. Myslím, že toto měřítko vyhovuje, protože lze v něm podat ještě dosti dobrý obraz krajiny větší rozlohy.

V přehledné mapě 1:750.000 můžeme si snadno vytyčiti prostory pro ubytování velkých jednotek a pochodové cile jednotlivých dnů i hodin, jestliže jich potřebujeme. Můžeme na ní dobře studovati rozmístění vlastních vojsk ve velkém a směry zamýšlených operací, jakož i zprávy o situaci a pohybech velkých nepřátelských vojáků.

Přehledná mapa pro vyšší velitele by mohla býti i v měřítku 1:500.000. Měřítka menší (1:1.000.000) zato nedoporučuji, protože taková mapa by již sotva vyhovovala požadavkům, vypsáním v předchozím odstavci.

Hlavní štáb býv. rak.-uh. armády měl kromě přehledné mapy 1:750.000 ještě vojenskou mapu v měřítku 1:1.500.000. Náš hlavní velitel operujících armád nebude asi takové mapy potřebovati, protože území, které by mohlo býti pro nás bojištěm, nebude nikdy tak rozsáhlé jako za Rakousko-Uherska, i kdybychom bojovali zároveň na několika frontách.

Přirozeně používají vyšší velitelé přehledné mapy jen při studiu celkového rázu bojiště (operačního dějiště) a při svých operativních

*) Redakce uveřejňuje článek k tomuto účelu, neboť se všemi názory p. autora souhlasiti nemůže. Tema toto dáno bylo již r. 1924 v soutěži VÚV, ale nikdo ho neřešil. Srovnej o této důležité otázce práce i v jiných státech: Albert M. Walker: The military Engineer. 1923, září—říjen a k tomu Baumgart R.: Albert M. Walker „Die militärische Karte der Zukunft“. Heerestechnik roč. III. (1925), č. 5, str. 161 a d.

úvahách ve velkém. Jakmile se rozhodnou pro směr a způsob operace, potřebují podrobnějších map pro přesné určení ubytovacích prostorů, pochodů a bojové sestavy.

K tomu se hodí jen mapy většího měřítka, a to tak zvané mapy generální a mapy speciální, z nichž jsou zvláště mapy speciální nevyhnutelně nutnou pomůckou pro dispoziční velitelů vojenských těles a oddílů a pro drobnou bojovou činnost setnin, družstev, hlídek i jednotlivců.

Pro generální mapu se osvědčilo měřítko 1:200.000 a proto je volil prozatím i náš vojenský zeměpisný ústav. V tomto měřítku lze zakreslit nejen všechny osady a všechny důležitější komunikace, nýbrž i relief půdy, který je v přehledné mapě zházorněn jen povšechně. Dále obsahuje generální mapa všechny vodní toky, lesy, důležitější kultury a takové objekty, které jsou pro orientaci zvláště důležité. Proto můžeme podle ní na př. velmi dobře sledovati krajinu při jízdě vozem, autem nebo železnici. Avšak i pro vojenskou potřebu je tato mapa často již dostatečnou pomůckou pro vymezení úloh vojsk a služeb, takže může v nouzi nahraditi i mapu speciální. Není tedy třeba generální mapy v měřítku větším než 1:200.000.

Bývalá rak.-uh. armáda měla s počátku generální mapu v měřítku 1:300.000, ale nahradila ji mapou v měřítku 1:200.000, která lépe vyhovuje svému účelu. Nanejvýš by se dala pořídit generální mapa v měřítku 1:250.000, což by bylo výhodné na př. pro letectvo, které pozoruje krajinu obyčejně jen s veliké výšky a pohybuje se přibližně s dvou- až trojnásobnou rychlostí expresních vlaků.

Měřítka mapy speciální musí býti takové, aby bylo lze znázorniti krajinu se všemi podrobnostmi situace a terénu, kterých je třeba jednak pro spolehlivé čtení mapy ve světnici, jednak pro přesnou orientaci v přírodě. Tak na př. musejí býti zakresleny na speciální mapě v osadách jednotlivé domy anebo aspoň jejich skupiny, osamělé domy a domky, kapličky, kříže, podrobnosti u komunikací (okliky, rozcestí, můstky, stromořadí, úvozy) a mimoto relief půdy se všemi rozdíly výškovými a tvarovými. Lze říci, že nám speciální mapa má podati asi takový obraz krajiny jako fotografie nebo panoramní náčrt.

Podle toho se vydávají speciální mapy v měřítku 1:50.000 až 1:100.000. Naše speciální mapy jsou v měřítku 1:75.000, které zajisté vyhovuje potřebám všech hlavních a pomocných zbraní i podle zkušeností světové války. Jen dělostřelectvo, které zahazuje a řídí v moderním boji svou palbu zpravidla podle mapy, přálo by si snad speciální mapu v měřítku 1:50.000, aby mohlo přesněji určití polohu cíle a zásahů. Prání jedné zbraně se však musí uvést v soulad s potřebami zbraní ostatních, než se rozhodne o věci tak důležité, jakou je změna měřítka nejvíce užívané mapy vojenské.

Plánů v měřítku 1:25.000 a větším potřebujeme v poli jen zřídka, protože si určujeme přesnou polohu míst, volených na př. pro obranný boj, přímo v terénu a nikdy podle mapy. Pro některé zvláštní úlohy, jako pro projekty technických prací anebo plány palby v obraně, které zhotovujeme ve formě náčrtů, lze ovšem výhodně užití plánů v měřítku 1:25.000, 1:12.500 nebo 1:10.000. Jak dalece nutno podělití dělostřelectvo takovými plány, o tom se mohou vysloviti jen zkušené autority dělostřelecké.

Obsah a kartografická úprava vojenských map.

Obsah vojenských map jsem z části nastínil již v předchozí kapitole. Vráťím se nyní k jednotlivým mapám znovu a vyložím zevrubněji, co mají obsahovati a jak mají vypadati po stránce kartografické.

Od přehledné mapy žádáme, aby nám podala správný povšechný obraz bojiště, pokud se týká reliefu půdy, vodstva, komunikací a osídlení. Aby byla tato mapa skutečně přehledná, je tištěna v několika barvách, a to terén zpravidla hnědě, vody modře, některé komunikace červeně a ostatní situace černě. Mapa se stane přehlednější, když má i barevné státní (zemské) hranice; ale ty si může kolorovati sám, kdo mapy užívá.

Relief půdy bývá na přehledných mapách znázorněn buďto šrafi (rak.-uh. přehledná mapa Bonneho) anebo třerkováním, doplněným vrstevnicemi (rak.-uh. přehledná mapa Albersova 1:750.000, italská přehledná mapa 1:500.000). Není pochyby o tom, že lze terén, zvláště je-li silně rozčleněný, lépe znázorniti šrafováním než třerkováním, ale povšechnou charakteristiku horstev poznáme i z mapy třerkované.

Pokud se týká vodstva, stačí zakresliti v přehledné mapě všechny toky nebrodné a jen důležitější brodné. Totéž platí o stojatých vodách a mokřinách.

Z komunikací má obsahovati přehledná mapa všechny železnice a všechny říšské silnice (chaussée), mimoto však i důležitější silnice a vozové cesty. Stezky a pěšiny netřeba kresliti ani ve vysokých horách, protože komunikace horských pásem studujeme a posuzujeme podle mapy generální a speciální.

Na přehledné mapě Bonneho, kterou jsme zdědili po zeměpisném ústavu vídeňském, je v některých krajinách příliš mnoho silnic, čímž trpí přehlednost komunikační sítě a celé mapy. Snad by se mohly některé vedlejší silnice vypustiti.

Dále by bylo záhodno činiti v silniční síti přehledné mapy rozdíl mezi chaussée a silnicí, kterého nevidíme ani na mapě vídeňské, ani na provisorní přehledné mapě našeho zeměpisného ústavu. Chaussée jsou vedle železnic hlavní tepny armády v poli, protože jsou sjízdné i pro nejtěžší vozidla, kterých je v moderní armádě mnoho. Poznáme-li je tedy z mapy hned na první pohled, zvýší se zajisté její cena pro práce operativní i pro různá studia zeměpisná, která patří k válečným přípravám.

Generální mapy vydáváme podobně jako přehledné mapy v několika barvách.

Relief půdy je v nich znázorněn takovým způsobem, abychom dobře poznali všechny hlavní tvary a mohli posouditi jejich schůdnost a taktický význam. Zvykli jsme si za světové války na generální mapy šrafované a není snad důvodů, abychom znázorňovali terén jinak.

Tekoucí vody kreslíme na generální mapě všechny, a to zvláště v hornatých krajinách, protože se vodní síti zdokonalí obraz reliefu půdy.

Lesy, které jsou nejdůležitějším porostem půdy a které omezují schůdnost a přehlednost krajiny, jsou na generální mapě zpravidla označeny zeleným přetiskem.

Komunikační síť musí býti na generální mapě zakreslena velmi podrobně, zejména v terénu málo schůdném. Proto obsahuje gene-

rální mapa všechny silnice a vozové cesty a mimoto i významnější cesty polní (lesní). Důležité stezky a pěšiny se kreslí jen ve vysokých horách. Při železničních stanicích třeba označiti všechna nádraží a všechny stanice a připojiti k nim název, jestliže se nedá odhadnouti z popisu nejbližší obce. Zastávky na generální mapě vynecháme, protože jsou pro vojenskou dopravu bez významu.

Pokud se týká ostatní situace, obsahuje generální mapa všechny osady, pak větší osamělé budovy, kaple, pomníky a jiné objekty, podle kterých se můžeme orientovati. Nejmenší osady označujeme jako na přehledné mapě kroužkem, větší podle skutečné situace.

Pro letectvo se připravuje zvláštní letecká mapa v měřítku 1:200.000. Než bude vydána, mohly by se pro letecké úkoly většího rozsahu na generální mapě zřetelněji označiti všechny velké dopravní cesty (železnice a silnice), všechna letiště a podle potřeby i místa, kde lze přistáti z nouze. Tato úprava by se dala provést na př. červeným přetiskem.

Speciální mapa má býti v každém terénu spolehlivým průvodcem všem velitelům a má obsahovati všechny podrobnosti situace a reliefu půdy, které se nedají na generální mapě znázorniti, ale jsou významné pro pohyb, odpočinek a boj vojskových jednotek.

Myslím, že speciální mapa rakousko-uherská, které zatím užívá i naše armáda, tomuto požadavku vyhovuje. Hlavní nedostatek, který se jí vytýká, je zastaralá situace v krajinách, které byly vyměřovány již v minulém století a v kterých mapa nebyla dlouho ani reambulována ani revidována. Zde pracuje náš zeměpisný ústav o nápravě, seč síly jeho jsou. A kdo měl příležitost pracovati při mírovém vojenském výcviku podle speciálních map, které byly nově vydány již s československým názvoslovím, byl zajisté spokojen.

Pokud se týká obsahu nové speciální mapy, navrhuji, aby z ní byly vypuštěny obecní hranice, které nemají významu pro vojáka a kterých potřebuje nanejvýš důstojník, pověřený zjišťováním polních škod při mírových cvičeních. Jinak ztěžují obecní hranice jen čtení mapy, protože se velmi podobají polním cestám a vrstevnicím.

Úvahy zasluhuje otázka, vyhovuje-li vždy a všude speciální mapa jednobarevná (černá), anebo má-li býti tištěna v několika barvách.

Je nesporné, že se čte jednobarevná speciální mapa zvláště v hornatých a zalesněných krajinách dosti těžce. Proto by se jí velmi prospělo, kdyby byla tištěna v několika barvách, jak to bylo stanoveno již v našem prozatímním „Klíči smluvených značek“, podle kterého mají býti označeny v měřítku 1:75.000 lesy zeleně, vody modře a některé podrobnosti terénu hnědě.

Souhlasím docela s tímto způsobem a navrhuji, aby byly tištěny především lesy zeleně, protože by zmizely ze speciální mapy jemné černé kroužky, kterými jsou nyní znázorněny okraje lesů i jejich vnitřek. Na druhém místě by se měly barevně tisknouti vody, aby se brodné toky lépe rozlišovaly od neudržovaných vozových cest a aby byl obraz hornatých krajín plastičtější. Na konec pak doporučuji znázorniti hnědě vrstevnice, které si na speciální mapě obvykle kolourujeme, chceme-li podrobně studovati reliéf půdy. Šrafy mohou i na barevné speciální mapě zůstat černé zrovna tak, jako silnice, jejichž přetisk červenou barvou pokládám již za luxusní.

V poslední době se přetřásá ještě otázka, má-li býti opatřena speciální mapa souřadnicovou (čtverečkovou) sítí, aby se mohla

v rozkazech a zprávách přesněji a stručněji určití místa, která nejsou na mapě popsána a která se dají označiti jen podle jiných význačných bodů. Je to především dělostřelectvo, které musí velmi přesně určovati polohu cílů a svých zásahů a které tedy nutně potřebuje mapy, opatřené souřadnicovou sítí. U pěchoty se užívání této sítě dosud málo vžilo a lze říci, že se pěchota bez ní obejde, protože pro její potřebu lze na speciální mapě označiti každé místo s dostatečnou přesností i bez souřadnic (na př. rozcestí $\frac{1}{2}$ km severovýchodně od koty 360). Při telefonických hovorech a bezdrátových telegramech má užívání souřadnic ovšem tu výhodu, že nám nepřítel, který odposlouchává a nemá mapy s naší sítí, nerozumí. A to je vedle požadavku, který dělostřelectvo klade na moderní speciální mapu, snad hlavní důvod pro opatření mapy souřadnicovou sítí.

Jiné vlastnosti vojenských map a jejich spotřeba za války.

Vojenské mapy, určené především pro armádu v poli, mají býti tištěny zřetelně a na dobrém, pevném papíře. Jednotlivé listy mají býti tak veliké, aby na nich byla znázorněna krajina pokud možno rozsáhlá (malých map potřebujeme více) a aby se daly uschovati v kapse nebo ve zvláštním pouzdře, když je dvakrát až třikrát složíme.

Titul listu má býti pokud možno stručný a výstižný. Přehledné mapy a některé speciální mapy rakousko-uherské měly příliš dlouhá záhlaví, která náš zeměpisný ústav z části již zkrátil.

Konečně musí býti vojenské mapy laciné, protože jejich spotřeba je ve válce ohromná, milionová.

Nejvíce se užívá map speciálních, kterých potřebuje každá setnina nejméně 5, totiž 1 pro velitele a 3—4 pro velitele čet. Velitelství oddílu musí mít 2 až 3 mapy pro svou vlastní potřebu a pro důstojníky, rotmistry anebo poddůstojníky, pověřené zvláštními úlohami (zpravodajství, spojení atd.). Týž počet, zpravidla však větší, potřebují i velitelství vojskových těles a všechna vyšší velitelství. Mimoto musí býti u vyšších velitelství záloha všech listů speciální mapy bojiště pro mimořádnou potřebu.

Podle tohoto klíče potřebuje jen pěchota naší armády přes 2.000 listů každé speciální mapy, a takových listů má na př. pohraniční úsek slovensko-maďarský od Bratislavy až ke Košicím asi třicet.

Spotřeba generálních map je již mnohem menší a lze ji určití podle počtu velitelství oddílů, velitelství vojskových těles a všech vyšších velitelství. Velitelé setnin a jejich podřízení generálních map nepotřebují, mají-li mapy speciální.

Podle přehledné mapy pracují jen vyšší velitelé, takže jich potřebujeme poměrně velmi málo.

Poděliti již v míru celou armádu mapami pro válečnou potřebu je velice nákladné. Mimoto ztrácí, zvláště speciální mapy, delší dobu uschované, na své ceně, protože nesouhlasí úplně s měnící se přírodou. Přesto musejí býti „válečné mapy“ alespoň z části vytištěny, roztrženy podle operačních dějišť a uloženy pokud možno u vojskových těles. Kde tomu tak není, musí býti postaráno o jejich rychlou výrobu při mobilisaci a o rychlý výdej zejména v pohraničních úsecích.

*

Otázky, které jsem svou statí rozvinul, nemůže zodpověděti jedinec. Je na nás všech, abychom pracovali o zdokonalení našich vojenských map a abychom se vyslovili o svých poznatcích a zkušenostech, protože každá zbraň klade na mapu jiné požadavky. Úlohou hlavního štábu a vojenského zeměpisného ústavu bude pak prostudovati všechny návrhy a vyhověti pokud možno všem přáním, aby byly naše mapy skutečné dobré a moderní.
